

Natuur, made in Holland

Er valt veel te ontdekken in *De ontdekking van de natuur*, het nieuwste boek van Joop Schaminée. Maar bovenal dat de natuur in Nederland verregaand *man-made* is. Tekst Roelof Kleis

Hoogleraar Systeemecologie Schaminée (Wageningen en Nijmegen) schreef het boek samen met historisch ecooloog Rob Lenders (Nijmegen), hoogleraar Economische Geschiedenis Jan Luiten van Zanden (Utrecht) en historisch ecooloog Thomas van Goethem (RIVM). Het boek vloeit voort uit Athena, het citizen science-project dat historische bronnen bij elkaar brengt om de geschiedenis van de natuur te bestuderen. Dat leverde zoveel materiaal op dat een boek onvermijdelijk werd.

Het boek wil de kloof tussen biologie en geschiedenis dichten. Wat bedoelen jullie daarmee?

‘Om het heden te kunnen begrijpen, moet je het verleden kennen. Het is de basis voor reflectie en biedt perspectief op de toekomst. Dat geldt ook voor de natuur. De historische landschapsecologie is een nieuw vakgebied. Ik begeleid op dit moment een promovendus die met de veenwinning in de Peel bezig is. Daar komen zulke interessante dingen uit voort. Voordat de commerciële winning in de Peel ontstond, was de helft van het veen al afgegraven. Gewoon door mensen die voor hun eigen kachelkje turf staken.’

Jullie richten je op biodiversiteit. Natuur is toch meer dan dat?

‘Het hoofdverhaal is dat van de veranderende landschappen, de levensgemeenschappen en de soorten daarin. Dat proberen we in historisch perspectief te zetten.’

De ontdekking van de natuur, de ontwikkeling van biodiversiteit in Nederland van ijsijd tot 21ste eeuw. Uitgeverij Prometheus

Het is dus veel meer dan biodiversiteit. Ik vind dat trouwens een lelijk en verwarrend woord. Het gaat in de natuur om meer dan soortenrijkdom. Ook de uniciteit, de vervangbaarheid en de kwetsbaarheid van die diversiteit zijn belangrijk.’

Door toedoen van de mens is veel natuur verloren gegaan, maar - zeker in Nederland - toch ook veel natuur ontstaan?

‘Absoluut! Dat is ook altijd mijn boodschap. De ligging in de delta van de grote rivieren zorgt voor veel biodiversiteit. Daarnaast is de invloed van de mens heel belangrijk. De mens heeft het landschap enorm verrijkt. Zonder de mens zouden we hier, afgezien van enkele dynamische plekken langs de kusten de grote rivieren, alleen maar een diversiteit aan bossen hebben. Onze natuur is mensennatuur. Onze natuur is voor 95 procent *man-made*.’

De huidige situatie is dan simpelweg een volgende stap in die ontwikkeling. Waar maken we ons druk over?

‘We maken ons druk, omdat we dingen verliezen die van waarde zijn. Toppredatoren, spectaculaire soorten. Daarnaast vind ik dat planten en dieren van zichzelf een bestaansrecht en een intrinsieke waarde hebben in onze wereld. Ze hoeven geen nut te hebben of een systeemdienst te leveren. Ik vind dat we sowieso zorg hebben te dragen voor de natuur. Ik ben een groot fan van het halfnatuurlijke landschap. Openheid, bosschages, wat water, een bos. Wij Noordwest-Europeanen houden van dat paradijselijke en omarmen dat. Kijk maar naar het werk van de landschapsschilders van de 17de eeuw. Maar dat paradijs kan niet bestaan zonder menselijk ingrijpen. Dan zou het allemaal bos worden.’

‘PLANTEN EN DIEREN HOEVEN GEEN NUT TE HEBBEN’

Dat ingrijpen noemen jullie de Tweede Domesticatie van de natuur. Wat bedoel je daarmee?

‘De Eerste Domesticatie is de overgang van jager-verzamelaar naar landbouwer. We leerden dieren en planten te manipuleren. Dieren werden mak gemaakt en planten gecultiveerd. Feitelijk zijn we nu voor de tweede keer bezig de natuur naar onze hand te zetten. We proberen van alles en nog wat om de natuur de ruimte te geven en natuur te creëren. Er zijn talloze kleine en grote projecten om de natuur te ontwikkelen. Je kunt geen beest of plant opnoemen of er is wel een werkgroep voor.’

De natuur willen beheersen, is dat niet hoogmoedig?

‘Daar wordt ook kritisch naar gekeken in dit boek. Je hoeft niet al die ontwikkelingen toe te juichen. Het is en blijft manipuleren. Je kunt ook denken: blijf er gewoon van af! Maar de consequentie daarvan is dat we heel veel soorten verliezen. Heel veel soorten in ons land bestaan dankzij het ingrijpen van de mens gedurende duizenden jaren. Daar komt bij dat we verantwoordelijkheid dragen. Als we niet meer ingrijpen, gebeuren er dingen die we niet kunnen verantwoorden. Kijk maar naar wat er in de Oostvaardersplassen is gebeurd.’

Is *De ontdekking van de natuur* een hoopvol boek?

‘Ik ben optimistisch. Het wordt steeds duidelijker dat we een grens hebben bereikt. Het geluid bijvoorbeeld dat we moeten stoppen met de bio-industrie wordt steeds luider. Projecten als ‘Ruimte voor de Rivier’ leiden tot enorm mooie natuur. Ik ben optimistisch over het huidige besef over natuur, de biodiversiteit en de rol die mensen daarin spelen. Tegelijkertijd kan ik ook een heel zwarte toekomst schetsen. Maar ik weiger dat te willen. Er zijn dingen aan het veranderen. De vraag is alleen: zijn we op tijd?’ ■

‘De mens heeft het landschap enorm verrijkt. Zonder de mens zouden we hier alleen maar een diversiteit aan bossen hebben.’ Foto Guy Ackermans